

Fem camí per les Pitiüses

Daniel Cañero¹

L'article recull el procés de desplegament del camp cultura Fem Camí per les Pitiüses. S'està dissenyant un Camí de Peregrinatge a peu per la cultura i la natura de les comarques dels Països Catalans amb la participació de les persones, entitats i institucions de cada territori interessat. L'experiència d'aprenentatge servei esposada s'emmarca dins els projectes de l'Àmbit d'Adolescents i Joves del Moviment de Centres d'Esplai Cristians de la Fundació Pere Tarrés. Els objectius del projecte són els següents: combinar l'educació en el temps de lleure amb la recuperació del patrimoni cultural i paisatgístic de les terres catalanes; fomentar la coneixença, l'enriquiment mutu i l'amistat entre persones d'arreu del territori, així com l'hospitalitat com a valor; participar en un projecte de futur i permetre identificar-se amb els valors de sostenibilitat i "fer país" dels idearis dels centres d'esplai; i oferir recursos als monitors i monitores de joves de l'entorn de l'excursionisme, vinculant-los a través de la participació als web www.engrup.org/enruta/ i www.elcami.org

El principi de tot plegat

Necessitats de l'Àmbit d'Adolescents i Joves del MCEC

Nous projectes carregats de desig, treball i il·lusió sempre acaben generant noves realitats socials.

Un dels objectius de l'Àmbit d'Adolescents i Joves del Moviment de Centres d'Esplai Cristians de la Fundació Pere Tarrés és trobar i promocionar projectes engrescadors i pedagògics que puguin estructurar el funcionament dels grups de joves dels centres d'esplai durant tot el curs. L'afluència d'infants als centres d'esplai varia molt en funció de l'edat, dels 6 als 12 anys podríem dir que la majoria de centres tenen un nombre acceptable d'infants, però a partir de l'adolescència (13-14 anys) trobem una davallada important en molts centres. De fet, molts centres opten per no formar grups d'adolescents i finalitzar la seva tasca educativa a aquesta edat. Mantenir centres d'esplai amb grups de joves potents té dos beneficis principals:

Per una banda, els adolescents i joves (entenem que parlem de les edats compreses entre els 14 i 17 anys) troben en el grup d'esplai un espai de creixement i de reflexió difícil d'aconseguir en altres ambients. Més enllà de la lliure opció de formar-se com els futurs monitors/es; només les hores invertides del seu temps lliure en l'esplai ja impliquen un

¹ Dani Cañero és llicenciat en Psicologia i actualment treballa com a tècnic de l'Àmbit d'Adolescents i Joves del Moviment de Centres d'Esplai Cristians de la Fundació Pere Tarrés. També és professor del departament de Psicologia i col.laborador del departament de Pedagogia de l'Institut de Formació.

factor de protecció envers les problemàtiques més comuns entre els adolescents: conductes de risc i consum de drogues.

Per altra banda, trobar voluntaris compromesos amb la tasca educativa no és sempre fàcil a les entitats sense ànim de lucre del nostre país. De fet sempre és un perill visible a l'horitzó el tancament del propi centre per manca de monitors. La recerca de nous monitors es duu a terme per diverses vies, però segons l'opinió de molts responsables, la solució es troba sovint a la base del propi centre.² Allà troben joves actius, motivats i que s'estimen el centre. A més han crescut amb els referents d'uns joves que desinteressadament tiren endavant una entitat i, a més, gaudeixen fent aquesta tasca. Es tracta dels adolescents que han acabat la seva etapa a l'esplai i volen seguir vinculats a l'entitat.³

Segons dades de la borsa de monitors del MCEC trobem el doble de demandes d'educadors que de voluntaris que s'ofereixen a participar. Això implica, en general, grans expectatives en els grups de joves per part dels actuals monitors. Incorporar-se a un equip d'educadors implica formar part d'un projecte educatiu més ampli i amb uns objectius per realitzar.

Abans, però, d'integrar-se a l'equip és convenient haver participat en alguna mena de projecte. Segons el mètode de projectes creat per Kilpatrick, la metodologia del projecte estructura el procés educatiu dels grups, mitjançant projectes col·lectius d'interès general escollits lliurement i concretats en plans de treball. Fer participar els joves a un projecte d'acció social però diferent del de l'esplai permet posar a prova les seves capacitats, és un simulacre de la seva futura funció com a membres actius de la societat i, per què no, de l'esplai. De fet, el mètode de projectes es presenta als cursos de formació de monitors com el centre d'interès o eix d'animació que hauria de treballar-se amb els adolescents a partir dels 14 anys. Treballar un tipus de projecte d'una altra entitat sense ànim de lucre permet ampliar el coneixement del món social que tinguin prèviament els joves. Un itinerari de formació molt acceptable i recomanat per als joves dels centres d'esplai inclou un *Curs d'Iniciació al Voluntariat*⁴ en el qual, entre d'altres temes, es presenten els diferents tipus de voluntariat de Catalunya: el social, l'ambiental, l'internacional, el cultural i el comunitari. Així, el jove amb voluntat de servei pot escollir un marc on trobar la seva realització personal. Les estadístiques indiquen que les persones vinculades a algun tipus de voluntariat tenen més probabilitats de comprometre's a d'altres. Per tant, és molt recomanable que el jove conegui altres tipus de voluntariat per escollir i conèixer altres col·laboracions. El projecte *Fem Camí per les Pitiüses* seria un tipus de voluntariat cultural.

Una altra necessitat detectada en els grups d'infants i joves de les nostres entitats és la falta d'arrelament al territori. És típic que, en tornar de les activitats d'estiu, els nens es recordin del nom de la casa de colònies o del terreny d'acampada, però que no tinguin gaire consciència de la comarca a la qual es troben ni de què significa el lloc on s'allotgen. És curiós que es faci un coneixement més profund del territori a mesura que ens allunyem de casa nostra. Per exemple, tenim grups que han marxat a Escòcia de ruta i han descobert moltes més coses del territori que aquells que han anat a la Garrotxa. El descobriment d'un indret no passa només per llegir llibres de la zona sinó per conversar amb gent del territori o per recuperar aquella memòria històrica popular a nivell oral que es troba en perill d'extinció. Conscients d'aquesta manca, vam trobar que l'ideari d'*El Camí* podria satisfer aquesta necessitat.

2 Article "Adolescents i joves a l'Esplai", aparegut a la revista *Estris*, núm. 148.

3 Article "Nous monitors, missió impossible?", aparegut a la revista *Estris*, núm. 152.

4 Curs d'Iniciació al Voluntariat de l'Institut Català del Voluntariat.

Necessitats de l'Associació Amics del Camí

Diversos grups i entitats estan en procés de dissenyar i senyalitzar una ruta paisatgística, cultural, històrica i espiritual per fer a peu arreu de les terres de parla catalana. Un camí que fomenti l'arrelament, l'autoestima i la corresponsabilització de tots a partir del seu coneixement.

La ruta preveu allotjaments de diversos nivells econòmics a cada etapa, una guia explicativa dels valors de cada lloc, una bossa de guies locals i comarcals i un *carnet del caminant o pelegrí* que anirà recollint el segell dels llocs per on aquest passi.

És un projecte apartidista perquè és un projecte cultural i global, fet amb la participació de diversos àmbits de la nostra societat: persones, entitats excursionistes i culturals, esplais, agrupaments, allotjaments, establiments comercials i administracions públiques.

És un projecte que requereix la presència activa de persones del territori que donin les primeres passes amb clau de projecte global i pensant en la finalitat i la importància d'aquestes primeres passes.

La coordinació general del projecte la du a terme l'associació sense ànim de lucre "PAS: Amics del Camí". Per aconseguir un desplegament òptim de les potencialitats del projecte és indispensable la presència de grups actius que vagin a les zones a plantar les llavors, buscar itineraris per senyalitzar i recollir informacions necessàries per a l'elaboració de la futura guia.

Les primeres caminades van ser creades pels *progenitors* de la idea, amb una sèrie de persones molt vinculades entre elles a través de la figura del seu fundador. Les caminades van anar creixent i agafant volada amb el temps, doblant i triplicant el nombre de participants. En el segon any de la seva fundació ja es va veure la necessitat d'obrir mireres i apropar-lo directament als joves. La mitjana d'edat de les primeres caminades rondava els 35. Com que es tractava d'un projecte de futur, urgia la necessitat que fossin els propis joves els que *dibuixessin* i s'apropriessin de la idea inicial. També la capacitat de treball de persones entre els 14 i els 25 anys, comptant infants i monitors, és impressionant, sempre i quan se'ls motivi adequadament.

D'aquesta manera és com neix la relació entre el PAS i el MCEC. La feina conjunta entre el MCEC i el PAS va començar la primavera del 2005, tot just abans del començament de la nova campanya pel curs 2005-2006 del MCEC: "Enruta". Aquesta campanya va néixer amb l'objectiu d'apropar el tema de l'excursionisme als centres d'esplai de la província ja que semblava que en els últims anys es va perdent l'essència de les caminades per la muntanya.

De les necessitats d'ambdues entitats es formularan objectius comuns que permetran treballar amb la metodologia de l'aprenentatge servei.

Conèixer aquesta terra per estimar-la

En els següents paràgrafs trobareu separats els aspectes d'aprenentatge i de servei, que, situats com a fites del nostre horitzó pedagògic, van guiar la nostra tasca.

Aprenentatge

A continuació us resumim els objectius educatius concrets dels camps que tenen relació amb el vessant d'aprenentatge de l'experiència:

- Combinar l'educació durant el temps de lleure amb la recuperació del patrimoni cultural i paisatgístic de les terres catalanes
- Fomentar la coneixença, l'enriquiment mutu i l'amistat entre persones d'arreu del territori, així com l'hospitalitat com a valor
- Participar a un projecte de futur i permetre als joves identificar-se amb els valors de sostenibilitat i "fer país" dels idearis dels centres d'esplai
- Oferir recursos als monitors/es de joves entorn de l'excursionisme, vinculant-los a través de la possibilitat de participar a la web: <http://www.engrup.org/enruta/> i www.elcami.cat

Troblem, així, que els objectius proposats treballen diverses dimensions de relació dels participants: la dimensió social i comunitària, la dimensió ecològica i la dimensió transcendent. Considerem que treballem la dimensió del transcendent com a eix transversal, ja que l'experiència pretén potenciar valors de pertinença i d'estima a la terra que van més enllà del coneixement de l'entorn o el patrimoni cultural. També hi ha el vessant de transmissió de coneixement de l'experiència a través de les nostres webs. Creiem que, d'aquesta manera, si transmetem l'experiència també aconseguim generar un aprenentatge. Com que són conscients del procés inicial en què es troben altres grups, els joves poden adonar-se del procés de transformació que s'ha generat en ells sense que se n'hagin adonat.

Per altra banda, trobem també un aprenentatge, a partir de l'avaluació, des de la pròpia associació impulsora: PAS. No és el mateix fer caminades culturals amb socis de més edat i més conscients de tot el procés que amb joves de l'esplai. La frescor i l'espontaneïtat de les seves aportacions han generat reflexions per millorar i reorientar les línies del projecte.

Els grups de joves que s'afegeixen al camp són els que a nivell individual es beneficien dels objectius educatius plantejats des d'aquest vessant, a nivell de coneixements i competències. Aprenen des del vessant de l'experiència i de la pedagogia activa a través del servei que ofereixen en adherir-se al projecte del PAS.

Servei

Adherir-se i participar en la construcció d'un projecte d'aquestes característiques permet oferir tota una sèrie de serveis i avantatges al territori pel qual es passa. Això es reflecteix en diversos aspectes de l'experiència.

Com a base per poder donar continuïtat i futur a la proposta, hem de parlar de l'aspecte econòmic. La creació d'*El Camí* permetrà un creixent flux de diners al llocs per on es passi, bo i descentrant el turisme de les zones massificades; donant un impuls al turisme intern i al mercat cultural. També es pretén posar fre al despoblament de certes comarques.

Des del punt de vista humà, s'intenta fomentar una democràcia participativa, així com articular marxes col·lectives de caire social i cultural i enllaçar les persones a nivell intercomarcal i intracomarcal.

Sense deixar de banda l'aspecte cultural i històric, aquest projecte ofereix un servei als futurs pelegrins per reconèixer les arrels de la identitat catalana, a través del contacte directe amb guies de cada territori.

Tot això ho trobem emmarcat dins d'un entorn natural i paisatgístic que actua com un altre pilar del projecte.

Per últim, el vessant espiritual: *El Camí* ofereix un instrument cap a la maduresa i la plenitud individual i col·lectiva i el creixement personal.

Aquests són alguns dels vessants en què pot incidir *El Camí* a les comunitats per on passa i a on acaba generant un servei per a la comunitat. A més, és un servei recíproc en diferents moments. En un primer moment els grups de les entitats de lleure són acollits per les comunitats per on passen i podem dir que en aquest moment del projecte les comunitats són les que ofereixen el servei als grups, mogudes bàsicament pel valor de l'hospitalitat: es dona allotjament a parròquies, convents, col·legis, instal·lacions municipals, polisportius, etc. Els joves treballen per fer créixer (mirar més endavant a *Realització del Camp Cultural*) el projecte d'*El Camí*. D'aquesta manera s'aconsegueix un servei futur envers les comunitats per on passarà *El Camí*.

Mans a la feina

Un cop definits els objectius que volíem treballar a partir de les necessitats de les dues entitats, es va començar a fer difusió dels Camps Culturals des del MCEC. És en aquest moment quan apareixen alguns centres interessats i, d'entre ells, el seleccionat per a aquesta experiència: el Centre d'Esplai Flor de Neu de Sant Vicenç dels Horts.

El Centre d'Esplai Flor de Neu

El CE Flor de Neu de Sant Vicenç dels Horts va néixer l'any 1979. La cèl·lula embrionària en va ser un grup de fe de joves de la Parròquia de Sant Vicenç màrtir. Seguint la proposta d'alguns d'aquests joves, el mossèn es va iniciar en el centre. Actualment, el Centre d'Esplai està integrat per diferents grups d'edat: hi participen nens i joves des dels 6 fins als 18-19 anys. Mouen uns 130-150 nens a l'any i, a més a més, duen a terme altres activitats, a part de fer esplai cada dissabte, com ara: colònies, camps de treball, campaments, rutes, casal de primavera i casal de Nadal, "Am pocava" i Sopar de la Fam (la recaptació de les quals va íntegrament per la campanya anual de Mans Unides), carrossa de reis, carnestoltes, etc., amb la finalitat d'anar fent centre, de gaudir i d'aprendre de tot allò que ens podem ensenyar els uns i els altres.

El centre funciona a partir d'un consell directiu format pel responsable general del centre, els responsables dels grups d'esplai infantil (Guillablanques, Pica-soques i Espiadimonis), els responsables dels grups de joves (C.J. Arrels i Som-hi), el consiliari, el responsable pedagògic de l'esplai infantil i de l'esplai juvenil, un responsable de formació permanent, i el responsable de la revista de l'esplai *L'Espai d'Esplai* (revista trimestral publicada per nosaltres mateixos).

El centre pertany a la Zona 9 del MCEC (Baix Llobregat).

Com a centre educatiu de lleure, Flor de Neu disposa d'un projecte educatiu de centre que es va completar amb els objectius d'*El Camí*.

Després d'explicar el projecte als responsables del centre vam fer una formació prèvia per la resta de monitors/es que estarien al camp i una reunió per explicar els objectius d'aquest al pares i als joves.

Formació prèvia

A l'hora d'iniciar un nou projecte sempre és necessari realitzar una formació prèvia amb els participants amb l'objectiu de respondre els dubtes que sorgeixen i que si no es responen incrementen l'angoixa dels participants davant de la incertesa d'una nova experiència. Es va realitzar una formació a la seu del PAS, a Cardedeu, on es van treballar els següents continguts:

- Filosofia i ideari d'*El Camí*
- Cartografia bàsica de les Pitiüses
- Orientació i ús de mapes
- Descripció del treball tècnic per realitzar

De la mateixa manera, posteriorment es va convocar una reunió amb els pares on es va fer un passí del DVD *El Camí. Presentació audiovisual*.

L'impacte formatiu permet generar una transformació múltiple en l'àmbit individual dels joves i de les seves famílies i en l'àmbit social a través dels serveis treballats.

Durant aquestes reunions prèvies es va concretar l'itinerari final, les visites i els allotjaments.

Recerca de partenaires i treball en xarxa

La filosofia inicial d'aquest projecte ja implica un treball en xarxa a tres bandes: l'MCEC, el centre Flor de Neu i *El Camí*. En un segon moment i per dur a terme la realització del camp era necessària la recerca d'instàncies de suport a les localitats que es visitarien. El PAS, prèviament, ja havia contactat amb les administracions locals amb tres objectius: recerca d'allotjament pels grups, recerca de guies i visites i establiment de l'itinerari final del tram. Les administracions implicades en el projecte són les següents:

- Consell Insular d'Eivissa
- Ajuntament Vila d'Eivissa
- Ajuntament Santa Eulària des Rius
- Ajuntament de Formentera

El Camp Cultural no és possible sense la implicació de les entitats de cada indret. Per això resulta fonamental la col·laboració d'entitats i persones locals, tant a l'hora de definir la ruta com a la d'acompanyar el grup durant el camp cultural.

Durant la caminada de reconeixement realitzada l'estiu del 2005, es va establir contacte amb entitats locals, excursionistes, l'Institut d'Estudis Eivissencs, guies de parcs naturals, l'associació cultural *8 d'Agost* i diverses entitats culturals de Formentera (Comissió de Festes de Santa Maria, GOB, OCB, Museu Etnològic, Amics de la BTT...). L'objectiu és ampliar al màxim el nombre de persones i d'entitats d'Eivissa i Formentera que participin d'alguna manera en la definició, guiatge, manteniment i ús del tram en el camí de l'illa.

Tots junts Fem Camí

La realització del Camp va implicar començar a fer la ruta concreta, però no es tractava només de rebre passivament els guies i les diverses experiències d'aprofundiment global de l'entorn, sinó que ja s'havia pensat, des d'una òptica de pedagogia activa, funcionar amb diferents equips de treball:

- **Equip de fotografia:** per tal de deixar immortalitzat el nostre recorregut inaugural convidem a fer un recull fotogràfic com a breu mostra de les mil i una vivències que de segur ens regalarà. Qui vulgui fer fotografies (amb càmera digital o rèflex...) que s'apunti a aquest equip, tant si és principiant com professional o entès.
- **Equip de senyalització:** es tracta d'estampar pintades mitjançant un motlle predissenyat. Aquest procediment requereix la tasca de ser respectuós (no

fer-ho en espais protegits d'interès natural) i coherent amb el projecte (seguir el sentit de la ruta, en llocs visibles...).

- **Equip de recollida d'informació cultural:** cada municipi que visitem en el nostre recorregut té anys d'història i un patrimoni cultural, costums, festes, música, danses, gastronomia, etc. que ho corroboren. Per tal de preescriure una guia, convé fer un recull aproximat del que ens anirem trobant. Qui vulgui encarregar-se'n, de ben segur que descobrirà la gran riquesa d'aquestes terres. Part d'aquest equip podria recollir les variants de la llengua i localismes que ens anem trobant, possibles allotjaments de tota mena, etc.

- **Equip de mesura del temps per tram:** es tracta de prendre bona nota del temps aproximat entre cada poble, de cara als possibles usuaris d'aquest tram.

- **Equip de contacte amb la gent local:** el camí pren força amb la seva gent. Els pobles que visitem són habitats per gent que, de ben segur, ens podrà explicar moltes curiositats de la seva terra, dels personatges que hi han viscut, llegendes singulars, formes de viure, problemàtiques... Aquest equip és l'encarregat d'extreure aquesta informació tan preuada i humana de les pròpies persones autòctones. És interessant dur algun tipus de material per enregistrar alguna d'aquestes converses a mode d'entrevista (sempre demanant permís, és clar): la història, la cultura, la gent de la terra... de viva veu! Si tenim temps, passarem per un poble on viu una sola persona. El PAS durà una gravadora per qui la vulgui utilitzar.

- **Equip Crònica del Camí:** el camí engega un projecte simbòlic i de recollida de percepcions, sensacions i vivències. El PAS durà un llibre en blanc on qual-sevol de nosaltres podrà armar-se d'un bolígraf i fer ús de la seva destresa per escriure-hi relats de la nostra caminada: *El diari d'El Camí*, un recull escrit col·lectiu.

- **Equip de suport logístic:** equip auxiliar que donarà suport en la coordinació i l'organització de la sortida: els sopars, els llocs on ens allotgem, les hores pactades, els pagaments... Aquesta tasca sol ser entretinguda i resulta imprescindible la col·laboració d'alguna persona més.

Funcionar amb els equips de treball permet donar un protagonisme excel·lent als joves, ja que són ells els que van configurant el seu propi camí. És curiós com diversos grups poden fer el mateix itinerari, però com cada grup farà el seu propi camí.

Dins de la realització del Camp Cultural, no podem oblidar el moment més important del dia: la reflexió. Els centres d'esplai cristians tenim per costum fer a la nit, abans d'anar a dormir, un moment de pregària i/o de reflexió del dia. És un moment on seiem tots junts al voltant d'una llum i es llegeix algun text per fer pensar: poden ser contes, paràboles dels Evangelis, articles de diari, poemes, etc. Després donem la paraula als diferents participants del grup perquè donin la seva opinió de com ha anat el dia i de com creuen que està evolucionant l'experiència. És per mitjà d'aquest moment de reflexió que podem anar regulant constantment el procés d'aprenentatge dels joves i la qualitat del servei que estem oferint al PAS.

Revisem les petjades deixades camí enrere

Les reflexions diàries amb el grup per part de l'equip de monitors, juntament amb els membres del PAS, ens van permetre anar regulant i adaptant el camp als diferents imprevistos que sorgien i al ritme del grup. Un cop finalitzada l'activitat vam realitzar una avaluació multifocal centrada en els mitjans educatius bàsics (activitats, monitors/es, grup, quotidià, entorn/infraestructura) i afegint-hi altres aspectes concrets de la metodologia d'APS com l'avaluació del nivell de coneixements adquirits durant l'experiència.

Grau d'assoliment dels objectius proposats

Els objectius proposats s'han complert en un 70% segons les valoracions quantitatives dels diferents monitors. El grau de satisfacció amb els objectius assolits per part del PAS també ha estat al voltant del 70%. Tenint en compte que era el primer any que es proposava aquest tipus d'activitat tant pels centres federats al MCEC com pel PAS, la valoració és molt satisfactòria.

Vivència interna del grup

Els joves són els que millor van valorar l'experiència, ja que, entre d'altres raons, van ser els receptors de la logística del camp, que va ser l'aspecte més problemàtic. La motivació per participar al projecte va ser molt alta des del principi. Sobretot tenint en compte la destinació del camp. No podem ser tan optimistes com per pensar que el grau de motivació dels joves hauria estat el mateix amb una ruta per l'interior dels Països Catalans com per Eivissa i Formentera.

Com en totes les activitats de lleure a l'estiu, el clima de grup varia en funció del clima (a Eivissa va ser excessivament calorós) i del cansament del grup. Els primers dies els va costar acostumar-se al ritme de caminar amb la calor, i els últims dies estaven bastant cansats. Tot i haver programat la ruta i les activitats tenint en compte una gràfica de ritme, un camp d'aquestes característiques està sotmès a tants canvis que es difícil de preveure com anirà.

Activitats i equips de treball

Els equips de treball van ser valorats de manera diferent en funció de l'equip. El més mal valorat va ser l'equip de senyalització, ja que no van poder senyalitzar res, perquè bona part de la ruta pertany al Parc Natural de Ses Salines d'Eivissa i Formentera. La senyalització amb marques de pintura s'ha de fer per tècnics autoritzats i no ho podien deixar a mans d'un grup de joves. La resta d'equips van ser valorats de manera molt positiva.

Altres aspectes

El grup de joves del Centre d'Esplai Flor de Neu va començar una tasca que tindrà continuïtat i que es mantindrà en el temps, perquè no necessita mantenir una estructura. La part de sostenibilitat econòmica és molt senzilla de gestionar: com que es tracta d'un camí en el qual les entitats locals són les que donen suport pel futur benefici que poden obtenir, s'autogestiona amb els propis mitjans. El present grup i els futurs només han d'invertir en desplaçaments i manutenció.

Propostes de millora

Un projecte de qualsevol tipus sempre hauria d'acabar amb una sèrie de propostes de millora per assegurar que es continuarà treballant per fer créixer la idea inicial.

Per aquest motiu, m'agradaria finalitzar l'article amb la síntesi dels cinc aspectes per millorar i que contribueixen a optimitzar alguns dels moments o trets pedagògics del Camp.

- Elaboració d'un *Quadern de Bitàcola* per recollir la informació de manera més sistemàtica, de manera que a l'hora de traslladar la informació a la futura guia sigui més clara i profitosa
- Assegurar els allotjaments i les visites a causa de la gran demanda que hi ha durant l'època de l'estiu
- Temporalitzar les accions amb més temps per poder pensar en els imprevistos
- Potenciar trobades posteriors dels diferents grups que hagin participat en camps culturals d'altres indrets dels Països Catalans
- Augmentar el nombre de trobades inicials per treballar aspectes d'orientació a les Illes per evitar la dependència posterior dels guies locals

Per finalitzar, i en la línia de treball de la tasca realitzada, no podem sinó agrair als qui han fet possible aquesta experiència: els Amics del Camí, guies locals, als monitors i monitores del CE Flor de Neu i al seu grup de joves que han estat els primers en caminar per construir un itinerari de futur, un itinerari cap a la comprensió, la convivència, l'espiritualitat i el treball sobre la nostra terra, conèixer la nostra terra per estimar-la.

Ara mateix

(...)

*I som on som; més val saber-ho i dir-ho
i assentar els peus en terra i proclamar-nos
hereus d'un temps de dubtes i renúncies
en què els sorolls ofeguen les paraules
i amb molts miralls mig estrefem la vida.*

(Miquel Martí i Pol)